

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

مشخصات لایحه

دوره یازدهم - سال سوم

شماره ثبت:
۸۶۰

شماره چاپ:
—

تاریخ چاپ:
—

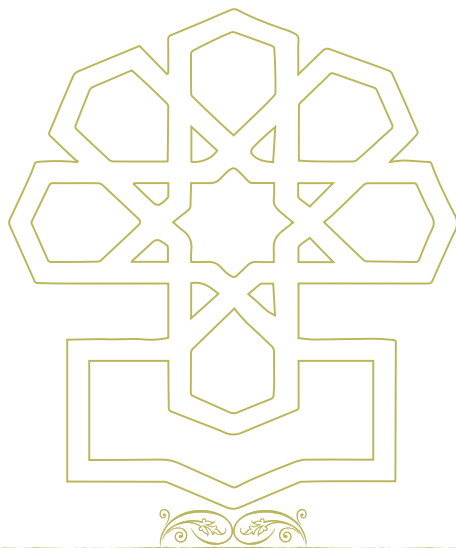
مشخصات گزارش:

شماره مسلسل:
۲۲۰۱۸۷۸۱

تاریخ انتشار:
۱۴۰۱/۱۱/۱۹

دفتر مطالعات اقتصادی

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۱۶):

موضوع مالیات بر واردات

حسین هرورانی^۱، سید هادی موسوی نیک^۲، موسی شهبازی غیائی^۳

مقدمه

لازمه برقراری توازن و تعادل میان منابع و مصارف بودجه، وجود منابع قابل اتکا در بودجه است که ماحصل پیش‌بینی‌های واقع‌بینانه و صحیح از درآمدهای دولت است. یکی از منابع اصلی درآمدی دولت، مالیات بر واردات (حقوق ورودی) است که به‌عنوان یکی از اقلام مالیات‌های غیرمستقیم، ذیل درآمدهای عمومی کشور قرار می‌گیرد.

حقوق ورودی^۲ مربوط به واردات قطعی است که شامل هزینه‌های گمرکی، حقوق گمرکی، سود بازرگانی، مالیات بر ارزش افزوده، عوارض هلال احمر، هزینه تخلیه و بارگیری کالا می‌شود.

رقم درآمد مالیات بر واردات در بند «۴» از بخش اول ذیل قسمت اول جدول ۵ لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی شده و معادل ۱۲۶۰ هزار میلیارد ریال ذیل ردیف عمومی ۱۱۰۴۰۰ در نظر گرفته شده است. همچنین در بند «ب» تبصره «۷» لایحه مزبور، حکم مربوط به نرخ حقوق ورودی ارائه شده است.^۳

رقم برآوردی مالیات بر واردات، از حاصل ضرب سه مؤلفه ذیل است:

۱. نرخ حقوق ورودی،

۲. نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی (که در حال حاضر براساس نرخ سامانه مبادلات الکترونیکی ای.تی.اس (ETS) محاسبه می‌شود)،

۳. برآورد میزان ارزش واردات در نظر گرفته شده برای سال آتی.

بنابراین برای بالا بردن دقت پیش‌بینی رقم مالیات بر واردات، لازم است به نکات متعددی توجه شود. گزارش حاضر ملاحظات مختلف در زمینه مالیات بر واردات را بررسی کرده و در انتها پس از امکان‌سنجی میزان تحقق مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ براساس فروض مختلف، جمع‌بندی و پیشنهادهای لازم را ارائه کرده است.

۱. تهیه‌کننده.

۲. ناظر علمی.

۳. براساس بند «د» ماده (۱) قانون امور گمرکی مصوب ۰۹۳۱/۸/۲۲ حقوق ورودی عبارت است از: «چهار درصد ارزش گمرکی کالا، به‌اضافه سود بازرگانی که توسط هیئت وزیران تعیین می‌گردد به‌علاوه وجوهی که به موجب قانون، گمرک مسئول وصول آن است و به واردات قطعی کالا تعلق می‌گیرد، ولی شامل هزینه‌های انجام خدمات نمی‌شود». در مجموع و به‌طور خلاصه عایدی دولت از محل واردات براساس فرمول‌های زیر محاسبه می‌گردد:

(الف) ارزش گمرکی کالا = (ارزش بهای خرید کالا + هزینه بیمه + هزینه حمل و نقل + ...) × نرخ برابری ارز

(ب) حقوق ورودی = ارزش گمرکی کالا × نرخ حقوق ورودی

(ج) مالیات بر ارزش افزوده = (حقوق ورودی + ارزش گمرکی کالا) × ۹٪

(د) کل عایدی دولت از محل واردات = حقوق ورودی + مالیات بر ارزش افزوده

۴. در سال ۲۰۴۱ نرخ چهار درصد (۴) حقوق گمرکی مذکور در صدر بند «د» ماده (۱) قانون امور گمرکی برای کالاهای اساسی و دارو به یک درصد (۱) تقلیل می‌یابد. فهرست این موارد با پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید. شایان ذکر است براساس قانون بودجه سال ۱۰۴۱ علاوه بر کالاهای اساسی و دارو، نرخ حقوق گمرکی تجهیزات و ملزومات پزشکی و همچنین نهادهای کشاورزی و دامی نیز به ۱٪ تقلیل یافته بود.

۱. نگاهی به روند تحقق مالیات بر واردات در قوانین بودجه سال‌های گذشته

مالیات بر واردات طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ را نشان می‌دهد. همان‌طور که جدول مذکور نشان می‌دهد، رشد ۶۴/۰۸ درصدی رقم مصوب مالیات بر واردات در قانون بودجه سال ۱۳۹۷ موجب شد تنها ۶۴/۱۵ درصد از درآمد پیش‌بینی شده در زمینه مالیات بر واردات محقق شود. از طرف دیگر، افزایش ۷/۳۳ درصدی مالیات بر واردات در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ و افزایش ۲/۶۷ درصدی در قانون بودجه سال ۱۳۹۶ که با کم‌برآوردی نسبتاً زیاد در لایحه بودجه در نظر گرفته شده بود، منجر به عملکرد ۱۲۲/۳ و ۱۳۰/۴ درصدی درآمد پیش‌بینی شده گردید.

در این میان در برخی سال‌ها نظیر سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ به‌رغم رشد اندک و حتی منفی (۱۱/۳ و ۲۳/۸- درصدی) ارقام مصوب مالیات بر واردات در بودجه، همچنان شاهد تحقق ۶۲/۴۷ و ۷۲/۵۹ درصدی آن در سال‌های مزبور بوده‌ایم. به‌عبارت‌دیگر، به‌نظر می‌رسد برآورد درآمدهای مالیات بر واردات در بودجه‌های سنواتی با تورش قابل توجهی مواجه است و لازم است به‌منظور حفظ انضباط بودجه‌ای نسبت به بازنگری در برآوردهای مربوط اقدام کرد.

چنانکه اشاره شد، منظور از مالیات بر واردات در بودجه‌های سنواتی، کل حقوق ورودی ریالی دریافت شده از کالاهای وارداتی است که معمولاً شامل حقوق ورودی اخذ شده از خودرویی سواری و سایر کالاهای همچنین حقوق ورودی دستگاه‌های اجرایی و نظایر آن است. سهم مالیات بر واردات از مالیات‌های غیرمستقیم (مجموع مالیات بر کالا، خدمات و مالیات بر واردات) در قوانین مصوب بودجه سال‌های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ به ترتیب ۳۰، ۳۷، ۳۲، ۲۱، ۳۰ و ۲۸ درصد بوده و این سهم در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حدود ۳۴ درصد تعیین شده است که بیانگر نقش مهم مالیات بر واردات در مالیات‌های غیرمستقیم است. مسلماً داشتن نگاه واقع‌بینانه و متناسب با عملکرد سال جاری و با توجه به شرایط و مقتضیات کشور به افزایش احتمال تحقق درآمد مالیات بر واردات پیش‌بینی شده منجر می‌شود.

بررسی سری زمانی عملکرد درآمد مالیات بر واردات در قوانین بودجه سنواتی طی سال‌های گذشته نیز این ادعا را تأیید می‌کند. جدول ۱، وضعیت میزان تصویب، عملکرد، رشد و درصد تحقق

جدول ۱. مقایسه رقم مصوب و عملکرد در دیف عمومی مالیات بر واردات در سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۰ (میلیارد ریال)

سال عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۰	قانون بودجه سال ۱۳۹۱	قانون بودجه سال ۱۳۹۲	قانون بودجه سال ۱۳۹۳	قانون بودجه سال ۱۳۹۴	قانون بودجه سال ۱۳۹۵	قانون بودجه سال ۱۳۹۶	قانون بودجه سال ۱۳۹۷	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	قانون بودجه سال ۱۳۹۹	قانون بودجه سال ۱۴۰۰
مصوب	۹۷،۹۳۱	۱۱۳،۳۵۹	۱۰۱،۶۲۴	۱۰۹،۰۷۴	۱۳۷،۳۰۰	۱۶۹،۳۰۰	۱۷۳،۸۲۵	۲۹۲،۱۰۰	۳۲۵،۱۵۰	۲۴۷،۰۶۰	۵۴۶،۰۲۵
عملکرد	۷۸،۹۳۰	۷۶،۴۰۳	۸۰،۳۹۸	۱۳۳،۴۲۶	۱۱۵،۵۴۲	۱۸۲،۹۳۹	۲۲۶،۰۷۱۵	۱۸۷،۳۷۳	۲۰۳،۱۲۲	۱۷۹،۷۳۷	۲۴۷،۰۶۲۷
نرخ رشد مصوب	-۳/۹۹	۱۵/۷۵	-۱۰/۳۵	۷/۳۳	۲۵/۸۸	۲۳/۳۱	۲/۶۷	۶۸/۰۴	۱۱/۳۳	-۲۳/۸	۱۲۱
نرخ رشد عملکرد	۱/۳۴	-۳/۲۰	۵/۲۳	۶۵/۹۵	-۱۳/۴۰	۵۸/۳۳	۲۳/۹۳	-۱۷/۳۵	۸/۴۰	-۱۱/۵۱	۳۷/۸
نرخ رشد مصوب نسبت به عملکرد سال گذشته	۲۵/۷۴	۴۳/۶۲	۳۳/۰۱	۳۵/۶۶	۲/۹	۴۶/۵۳	-۴/۹۸	۲۸/۸۴	۷۳/۵۳	۲۱/۸۹	۲۰۳/۸
درصد تحقق (نسبت عملکرد به مصوب)	۸۰/۶۰	۶۷/۴۰	۷۹/۱۱	۱۲۲/۳	۸۴/۱۵	۱۰۸/۰۵	۱۳۰/۴	۶۴/۱۵	۶۲/۴۷	۷۲/۵۹	۴۵/۴

مآخذ: محاسبات تحقیق و گزارش‌های وزارت امور اقتصادی و دارایی، عملکرد مالی دولت طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰.

نکته: رقم مصوب مالیات بر واردات درج شده در این جدول تنها شامل درآمد عمومی است و درآمدهای اختصاصی را شامل نمی‌شود.

۲. برآورد میزان مالیات بر واردات وصولی در پایان سال ۱۴۰۱ بر اساس روش‌های مختلف

سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ و تسری آن به دوازده‌ماهه سال ۱۴۰۱ با توجه به نسبت عملکرد کل سال ۱۴۰۰ است. در این روش، روند افزایش مالیات وصولی در ماه‌های پایانی سال در نتیجه افزایش تقاضا برای واردات و وصول ضمانت‌نامه‌های گمرکی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد.

در این بخش مالیات بر واردات بر اساس دو روش برآورد شده عبارتند از:

۱-۲. روش اول - یکی از روش‌های تخمین و پیش‌بینی مالیات بر واردات در ۲۱ ماهه سال ۱۴۰۱، مقایسه عملکرد نه‌ماهه

جدول ۲. پیش‌بینی عملکرد ۱۱ ماهه سال ۱۴۰۱ مالیات بر واردات بر اساس روند تحقق درآمدهای سال ۱۴۰۰ و ۹ ماهه سال ۱۴۰۱

(میلیارد ریال)

سال عنوان	بودجه سال ۱۴۰۰ (۹ ماهه)	بودجه سال ۱۴۰۰ (۱۲ ماهه)	بودجه سال ۱۴۰۱ (۹ ماهه)	پیش‌بینی بودجه سال ۱۴۰۱ (۱۲ ماهه)
مصوب قانون	۴۰۹,۵۱۹	۵۴۶,۰۲۵	۸۱۰,۵۹۷	۱,۰۰۶,۹۴۸
عملکرد	۱۵۲,۲۶۱	۲۴۷,۶۲۷	۳۰۶,۹۰۴	۴۹۹,۱۲۸*
نرخ رشد عملکرد نسبت به مدت مشابه	--	--	۱۰۱/۶۰	۱۰۱/۶۰*
درصد تحقق (نسبت عملکرد به مصوب)	۳۷/۱۸	۴۵/۳۵	۳۷/۸۶	۴۶/۶۶*

*ارقام ستاره‌دار پیش‌بینی است.

** در اینجا ابتدا درصد تحقق مالیات بر واردات سال ۱۴۰۱ با توجه به عملکرد ۹ ماهه این سال و نیز نسبت عملکرد ۱۲ ماهه به ۹ ماهه ۱۴۰۰ برآورد شده و سپس ارقام عملکرد سال ۱۴۰۱ با توجه به رقم مصوب این سال به دست آمده است.

۳. ممنوعیت واردات بیش از ۲۱۵۰ قلم کالاهای گروه ۴ و ۲۷ (کالاهای لوکس) که غالباً دارای مآخذ تعرفه‌ای بالایی می‌باشند نیز در کاهش درآمدهای گمرک مؤثر بوده است.
۴. ابلاغ قانون الحاق یک جزء به بند «ه» تبصره «۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مبنی بر تقلیل نرخ حقوق گمرکی مواد اولیه و واسطه‌ای و اجزاء و قطعات به ۱٪.

۲-۲. روش دوم - یکی دیگر از روش‌های تخمین مالیات بر واردات در ۲۱ ماهه سال ۱۴۰۱، اخذ آمار و اطلاعات مربوط به وصولی‌های نقدی و ضمانت‌نامه‌ها و ترخیص‌های نسبی توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران است. براساس آمار اخذ شده از گمرک جمهوری اسلامی ایران در ۱۰ ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۱، میزان درآمد وصولی نقدی و مانده ضمانت‌نامه‌ها طی ۱۰ ماهه ابتدای سال ۱۴۰۱ حدود ۳۴۱,۲۲۷ میلیارد ریال بوده و با احتساب پیش‌بینی وصولی نقدی و ضمانت‌نامه‌ها معادل ۱۷۸,۷۷۳ میلیارد ریال در دوماه پایانی سال ۱۴۰۱، میزان عملکرد این ردیف در کل سال ۱۴۰۱ حدود ۵۲۰,۰۰۰ میلیارد ریال برآورد می‌شود. از مجموع این رقم با پیش‌بینی عملکرد ردیف‌های ثبت معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی و حقوق ورودی موضوع ماده (۲) قانون مدیریت حمل‌ونقل سوخت (جمععی - خرجی) حدود (۱۳۰,۰۰۰ میلیارد ریال)، کل پیش‌بینی عملکرد مالیات بر واردات در سال ۱۴۰۱ حدود ۶۵۰,۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی می‌شود؛ در این صورت، میزان تحقق درآمدهای مالیات بر واردات در این روش نیز حدود ۶۱ درصد خواهد بود. ۳.

چنانکه در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، براساس این روش و با توجه به درصد تحقق پایین وصول مالیات بر واردات سال ۱۴۰۰، میزان تحقق درآمد مالیات بر واردات حدود ۴۶/۶۶ درصد پیش‌بینی می‌شود. یکی از علل اصلی درصد تحقق پایین مالیات بر واردات در سال ۱۴۰۰ که از سال ۱۳۹۰ بی‌سابقه بوده است و در سال ۱۴۰۱ هم مصداق دارد، عدم اجرای جزء «۱» بند «و» قانون بودجه سال ۱۴۰۰ است. به عبارتی، با وجود تصریح در متن قانون بودجه مبنی بر ترخیص کالاهای وارداتی به استثنای کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات مصرفی پزشکی با نرخ ارز سامانه مبادله الکترونیکی (ای.تی.اس)، در این سال همه کالاها با نرخ ارز ترجیحی ترخیص شده‌اند.
در خصوص سال ۱۴۰۱، از جمله شواهد مؤید تحقق پایین وصول مالیات بر واردات در این سال و قابلیت اتکا پیش‌بینی انجام شده، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. عدم اجرای حکم قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مبنی بر اصلاح نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی تا سه‌ماهه نخست سال جاری ۲
۲. کاهش نرخ حقوق گمرکی کالاهای اساسی دارو، تجهیزات پزشکی، نهاده‌های کشاورزی و دامی از ۴٪ به ۱٪ در کنار اصلاح و تقلیل طبقات سود بازرگانی اکثر کالاها به موجب مصوبه هیئت وزیران، به کاهش حداقل ۲ درصدی میانگین نرخ تعرفه کالاهای وارداتی منجر شده که با احتساب میزان واردات ۱۰ ماهه حدوداً مبلغی معادل ۲۰۰ هزار میلیارد ریال از درآمدهای دولت از ناحیه مالیات بر واردات کاسته شده است.

۱. جزء «۱» - نرخ ارز محاسبه ارزش گمرکی کالاهای وارداتی به استثنای کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات مصرفی پزشکی در سال ۱۴۰۰ در همه موارد از جمله محاسبه حقوق ورودی، براساس برابری نرخ ارز اعلام شده بانک مرکزی نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای.تی.اس) در روز اظهار و مطابق ماده (۱۴) قانون امور گمرکی می‌باشد.
۲. با توجه به اظهارات کارشناسان گمرک جمهوری اسلامی ایران در حال حاضر ۱۱ هزار میلیارد تومان مطالبه‌نامه کسر دریافتی صادر شده است که عمده مطالبه‌نامه‌ها از ابتدای سال تا تاریخ ۱۴۰۱/۰۳/۱۹ (تاریخ اعلام جداول تعرفه‌ها توسط وزارت صمت و ابلاغ آن به گمرک) است.
۳. آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۴۰۱/۱۳۱۳۴۲۸ مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۸ در پاسخ به نامه ۱۵۳۰۴/۱۳۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۶ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

جدول ۳. پیش‌بینی عملکرد ۱۵ ماهه ۱۴۰۱ ردیف مالیات بر واردات بر اساس آمار ضمانت‌نامه‌های گمرک

(میلیارد ریال)

ردیف	عنوان	پیش‌بینی عملکرد قانون بودجه سال ۱۴۰۰ (۱۲ ماهه)
۱	عملکرد وصولی نقدی و مانده ضمانت‌نامه‌ها ۱۰ ماهه ابتدای سال ۱۴۰۱	۳۴۱،۲۲۷
۲	پیش‌بینی وصولی نقدی و ضمانت‌نامه‌ها در دو ماهه آخر سال ۱۴۰۱	*۱۷۸،۷۷۳
۳	پیش‌بینی عملکرد ردیف‌های مثبت معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی و حقوق ورودی موضوع ماده (۲) قانون مدیریت حمل و نقل سوخت (جمعی- خرجی)	*۱۳۰،۰۰۰
۴	پیش‌بینی عملکرد مالیات بر واردات ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۱	*۶۵۰،۰۰۰

مأخذ: آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۴۰۱/۱۳۱۳۴۲۸ مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۸ در پاسخ به نامه ۱۵۳۰۴/۱۳۲۰۰/۸۲- مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۶ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

*ارقام ستاره‌دار پیش‌بینی است.

شود (میانگین پیش‌بینی عملکرد ۲۱ ماهه ۱۴۰۱ بر اساس افزایش واردات در ماه‌های پایانی سال طبق روند سال گذشته (۴۹۹،۱۲۸ میلیارد ریال) و پیش‌بینی عملکرد ۱۲ ماهه بر اساس آمار وصولی‌ها و ضمانت‌نامه‌های گمرک (۶۵۰،۰۰۰ میلیارد ریال)) که بر این اساس نسبت عملکرد به مصوب مالیات بر واردات برای سال ۱۴۰۱ حدود ۵۴ درصد خواهد بود.

باتوجه به ضرورت دستیابی به پیش‌بینی واقع‌بینانه از مالیات بر واردات وصولی در سال ۱۴۰۱ با در نظر گرفتن ارقام وصولی و ضمانت‌نامه‌ها و لحاظ امکان افزایش واردات در ماه‌های پایانی سال، می‌توان از میانگین دو روش فوق استفاده کرد. بنابراین می‌توان پیش‌بینی کرد که در سال ۱۴۰۱ رقمی حدود ۵۷۴،۵۶۴ میلیارد ریال به‌عنوان مالیات بر واردات دریافت

۳. ترکیب منابع مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

بر اساس اعداد مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ جمع کل درآمد (عمومی و اختصاصی) در نظر گرفته شده برای مالیات بر واردات ۱،۲۹۷،۱۲۸ میلیارد ریال درج شده است که حاصل جمع ردیف عمومی مالیات بر واردات رقمی معادل ۱،۲۶۲،۹۲۰ میلیارد ریال و درآمد اختصاصی است. ترکیب رقم ردیف عمومی مالیات بر واردات بر اساس آمارهای اخذ شده از گمرک جمهوری اسلامی ایران^۱ به شرح جدول ذیل است.

جدول ۴. ردیف‌های درآمدی عمومی ذیل ردیف ۱۱۰۴۰۰ (مالیات بر واردات) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

ردیف	شماره طبقه‌بندی	عنوان	ارزش دلاری واردات (میلیارد دلار)	میانگین نرخ تعرفه (درصد)	میانگین نرخ ارز (ریال)	مبلغ (میلیارد ریال)
۱	۴۰۱۰۱۱	حقوق ورودی سایر کالاها (موضوع بند «ب» ماده (۱۵) آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی)	۴۹/۵	۶/۲	۲۸۵،۰۰۰	۸۷۵،۹۲۰
۲	۴۰۲۰۱۱	حقوق ورودی خودرو	۲	۵۵	۲۸۵،۰۰۰	۳۱۳،۵۰۰
۳	۳۴۰۰۱۱	حقوق ورودی دستگاه‌های اجرایی (جمعی- خرجی)	-	-	-	۵۰۰
۴	۵۰۴۰۱۱	یک درصد عوارض بر واردات	-	-	-	-
۵	۱۱۰۴۰۶	ثبت معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی به نرخ صفر (جمعی- خرجی) تا سقف ۶۱۰۰۰ میلیارد ریال	-	-	-	۶۱۰،۰۰۰
۶	۸۰۴۰۱۱	حقوق ورودی موضوع ماده (۲) قانون حمل و نقل سوخت	-	-	-	۲۰،۰۰۰
۷	۰۴۱۰۱۱	حقوق ورودی واردات گوشی‌های موبایل ساخته شده خارجی با قیمت بیش از ۶۰۰ دلار (بند «ط» تبصره ۷)	۰/۲۲۰	۱۵	۲۸۵،۰۰۰	۱۰،۰۰۰
مجموع						۱،۲۶۲،۹۲۰

مأخذ: گزارش گمرک جمهوری اسلامی ایران به کمیسیون تلفیق مجلس شورای اسلامی مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۵.

طبق جدول ۴، مجموع ۷ ردیف مربوط به مالیات بر واردات برابر با ۲۷۸،۹۰۵ میلیارد ریال برآورد شده است. مطابق با پیش بینی ارقام لایحه، در صورت واردات خودرو در سال ۱۴۰۲ با فرض واردات خودرو به ارزش ۲ میلیارد دلار، با نرخ تعرفه ۵۵ درصد و با در نظر گرفتن نرخ ارز مبنای حقوق ورودی ۲۸۵،۰۰۰ ریال، رقمی بالغ بر ۳۱۳،۵۰۰ میلیارد ریال از این ناحیه عاید دولت شود.^۱

۴. فرضیات و میزان تحقق مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

رقم مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ (۱،۲۹۷،۱۲۸ میلیارد ریال) نسبت به رقم مصوب سال قبل حدود ۲۱/۳۰ درصد رشد داشته و نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۴۰۱ (۵۷۴،۵۶۴ میلیارد ریال) نیز رشد ۱۲۶ درصدی را نشان می دهد.

جدول ۵. مقایسه رقم مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ با پیش بینی عملکرد سال ۱۴۰۱

عنوان	سال	قانون بودجه سال ۱۴۰۰	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	لایحه بودجه سال ۱۴۰۲
مصوب		۵۴۶،۰۲۵	۱،۰۰۶،۹۰۴	۱،۲۹۷،۱۲۸
عملکرد		۲۴۷،۶۲۷	* ۵۷۴،۵۶۴	--
نرخ رشد مصوب		۱۲۱	۹۵/۹	** ۲۱/۳
نرخ رشد عملکرد		۳۷/۸	* ۱۳۲/۰۲	--
نرخ رشد مصوب نسبت به عملکرد سال گذشته		۲۰۳/۸	۳۳۱/۹	*** ۱۲۵/۷۵
درصد تحقق (نسبت عملکرد به مصوب)		۴۵/۴	* ۵۳/۷۲	--

* ارقام ستاره دار بیانگر پیش بینی است.

** این رقم نرخ رشد لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به مصوب قانون بودجه سال ۱۴۰۱ است.

*** این رقم نرخ رشد لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به پیش بینی عملکرد مالیات بر واردات در سال ۱۴۰۱ است.

اگر رقم ۱،۲۹۷،۱۲۸ میلیارد ریالی مندرج در لایحه در خصوص مالیات بر واردات صرفاً از طریق نرخ ارز بخواهد پوشش داده شود و نرخ تعرفه واقعی در سطح ۴ درصد^۲ و میزان واردات در سطح ۶۰،۹۱۶ میلیون دلار پیش بینی سال ۱۴۰۱ ثابت بماند،^۴ باید نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی در سال ۱۴۰۲ حدود ۵۳۲،۳۴۳ ریال در نظر گرفته شود (بر اساس آمار منتشره توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران،^۵ میانگین نرخ ارز در مقطع ۹ ماهه سال ۱۴۰۱ حدود ۲۰۳،۵۵۱ ریال بوده است).^۶ گفتنی است در حال حاضر بر اساس «بند «ه» تبصره ۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۱، نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی برای کلیه کالاها^۷ نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. اس) است و بنا به اظهارات مسئولان؛^۸ به نظر می رسد این رویه (ترخیص کلیه کالاها بر اساس نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. اس)) برای سال ۱۴۰۲ نیز اجرا شود. به عبارت دیگر تحقق این سناریو به معنای رسیدن میانگین نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. اس) در سال ۱۴۰۲ به رقم ۵۳۲،۳۴۳ ریال است که با جهت گیری های فعلی دولت مبنی بر لزوم کنترل نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی در سطح ۲۸۵،۰۰۰ ریال سازگار نیست. در نتیجه، باید یک فرض تلفیقی و کامل تر را مورد بررسی قرار دهیم که این مهم، در ادامه مورد بحث قرار گرفته است.

رشد ۱۲۵/۷۵ درصدی مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۴۰۱ می تواند ناشی از افزایش ارزش واردات، افزایش متوسط نرخ تعرفه واقعی، افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و یا ترکیبی از عوامل فوق در نظر گرفته شود. البته کاهش قاچاق کالا از طریق تأمین تجهیزات و امکانات دستگاه متولی وصول درآمدهای گمرکی و توسعه و به کارگیری سامانه های الکترونیکی از قبیل راه اندازی سامانه جامع تجارت نیز طبیعتاً می تواند در افزایش درآمدهای مالیات بر واردات مؤثر باشد. در ادامه دو فرض در خصوص نحوه پیش بینی و محاسبه حقوق ورودی مطرح شده و بررسی می شود که رقم مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، بر چه اساسی تعیین شده است و در نهایت در قسمت جمع بندی، اظهار نظر کارشناسی در مورد رقم تعیین شده در لایحه و تحقق پذیری آن ارائه خواهد شد.

فرض الف) افزایش مالیات بر واردات با فرض افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و ثبات ارزش واردات و نرخ متوسط تعرفه واقعی

نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی همواره یکی از مؤلفه های مهم در حوزه تجارت خارجی محسوب می شود. محاسبات نشان می دهد

۱. کلیه ارقام ارائه شده بر اساس برآورد محققان است که مبتنی بر واقعیت ها و اطلاعات موجود صورت گرفته است. در واقع تلاش شده است واقع بینانه و بر اساس سال هایی که واردات خودرو وجود داشته است، آمار و ارقام برآورد شود تا بیش برآوردی صورت نگیرد.
 ۲. این تخمین از میانگین دو عدد پیش بینی عملکرد ۱۲ ماهه ۱۴۰۱ بر اساس مقایسه عملکرد ۹ ماهه سال ۱۴۰۱ با ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰ و تسری روند آن به ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۱ (۴۹۹،۱۲۸ میلیارد ریال) و پیش بینی عملکرد ۱۲ ماهه بر اساس آمار وصولی ها و ضمانت نامه های گمرک (۶۵۰،۰۰۰ میلیارد ریال) در سال ۱۴۰۱ به دست آمده است.
 ۳. این رقم از تقسیم ارزش ریالی واردات بر ارزش ریالی عملکرد رقم مالیات بر واردات در ۹ ماهه نخست سال ۱۴۰۱ و بر اساس آخرین آمار منتشره به دست آمده است.
 ۴. از مقایسه میزان واردات در ۹ ماهه نخست سال ۱۴۰۰ (۳۷،۰۸۱ میلیون دلار) با میزان واردات در ۹ ماهه نخست سال ۱۴۰۱ (۴۲،۶۰۹ میلیون دلار) و ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰ (۵۳،۰۱۳ میلیون دلار) به رقم (۶۰،۹۱۶ میلیون دلار) به عنوان پیش بینی ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۱ می رسیم.
 ۵. آمار متخذه از گمرک جمهوری اسلامی ایران به نشانی وب گاه:
 ۶. نرخ ارز محاسبه ارزش گمرکی کالاهای وارداتی در همه موارد از جمله محاسبه حقوق ورودی، بر اساس برابری نرخ ارز اعلام شده بانک مرکزی نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. اس) در روز اظهار و طبق ماده (۱۴) قانون امور گمرکی می باشد.

۴. فرضیات و میزان تحقق مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

گرفته شده است. اگرچه با در نظر گرفتن فروض این جدول، رقم مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ از ناحیه درآمد مالیات بر واردات معادل محقق می‌شود، اما همان طور که در ادامه استدلال می‌شود تحقق ارقام فوق با توجه به قوانین و مقررات موجود و شرایط پیش روی کشور چندان محتمل نیست. به عبارت دیگر اگرچه محتمل است بر پایه مؤلفه‌های افزایش نرخ تعرفه واقعی، افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و کاهش ارزش واردات نسبت به پیش‌بینی سال ۱۴۰۱^۳ و با فرض ثبات سایر عوامل، درآمد پیش‌بینی شده به عنوان مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ (۱۲۸،۲۹۷،۱ میلیارد ریال) محقق شود اما در ادامه توضیح داده خواهد شد که این رقم دارای بیش برآوردی است.

فرض ب) افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و افزایش نرخ تعرفه واقعی و کاهش ارزش واردات نسبت به پیش‌بینی سال ۱۴۰۱

در این سناریو با توجه به مقررات موجود و شرایط فعلی کشور، برآورد میزان درآمد مالیات بر واردات محاسبه می‌شود. مطابق با اطلاعات دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران^۱ (جدول ۶)، رقم مندرج در لایحه براساس فروضی از جمله پیش‌بینی واردات ۵۶ میلیارد دلاری همه کالاها اعم از کالاهای اساسی، دارو و ... به جز خودرو، با نرخ حقوق ورودی ۶ درصد و واردات ۲ میلیارد دلاری خودرو با نرخ حقوق ورودی ۶۰ درصد و نرخ ارز ۲۶۰،۰۰۰ ریالی جهت محاسبه حقوق ورودی برای کلیه کالاها^۲ در نظر

جدول ۶. میزان درآمد از ناحیه مالیات بر واردات مبتنی بر فرض «ب»

ردیف	نوع کالا	متوسط نرخ تعرفه	نرخ ارز مبنای حقوق ورودی (ریال)	ارزش واردات (میلیارد دلار)	درآمد دولت از ناحیه مالیات بر واردات (میلیارد ریال)
۱	کلیه کالاها اعم از کالاهای اساسی، دارو و ... به جز خودرو	۶	۲۶۰،۰۰۰	۵۶	۸۷۳۴،۶۰۰
۲	خودرو	۶۰	۲۶۰،۰۰۰	۲	۳۱۲،۰۰۰
مجموع				۵۸	۱۰۱۸۵،۶۰۰

مأخذ: آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۴۰۱/۱۳۱۳۴۲۸ مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۸ در پاسخ به نامه ۱۵۳۰۴/۱۳۲۰۰/۱۳۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۶ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

به عنوان میانگین نرخ سامانه در سال ۱۴۰۲ در نظر گرفت. این نرخ با رقم ۲۶۰،۰۰۰ ریال در نظر گرفته شده گمرک جمهوری اسلامی ایران اختلاف اندکی دارد. به علاوه با توجه به متوسط واردات کشور طی یک دهه گذشته که حدود ۴۸ میلیارد دلار بوده است و محدودیت‌های فعلی در صادرات نفتی و غیرنفتی (به عنوان منابع تأمین ارز مورد نیاز واردات)؛ احتمالاً در سال ۱۴۰۲، اقتصاد ایران سطح واردات ارائه شده در جدول ۶ (۵۸ میلیارد دلار) را تجربه نخواهد کرد. به عبارت دیگر با در نظر گرفتن متوسط دهه اخیر، واردات مذکور دارای بیش برآوردی به اندازه ۱۰ میلیارد دلار است. در مجموع بررسی‌های کارشناسی حاکی از آن است که ارقام در نظر گرفته شده برای پیش‌بینی ارزش واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ دارای بیش برآوردی است و اگر بخواهیم واقع بینانه تر و با توجه به وضعیت فعلی کشور ارقام فوق را در نظر بگیریم؛ جدول ذیل وضعیت درآمدهای مالیاتی وارداتی را نشان می‌دهد:

در نقد ارقام جدول فوق باید اذعان داشت، بر اساس بند «ب» تبصره «۷» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ که مقرر می‌دارد نرخ حقوق ورودی کالاهای اساسی، دارو و چهار درصد (۴٪) به یک درصد (۱٪) تقلیل یابد، بنابراین بهتر است جهت تدقیق پیش‌بینی‌ها، محاسبات مربوط به این بخش از واردات (کلیه کالاها اعم از کالاهای اساسی، دارو و ... به جز خودرو) را به دو قسمت ۱- کالاهای اساسی، دارو و ۲- سایر کالاها به جز خودرو و کالاهای اساسی و دارو تفکیک نمود که این تفکیک در جدول ۷ که پیش‌بینی مرکز پژوهش‌های ما باشد، ارائه شده است. همچنین با در نظر گرفتن بند «ه» تبصره «۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و بنا به اظهارات متولیان، نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی برای همه کالاها، نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. اس) است. برآورد اینکه این نرخ در سال ۱۴۰۲ چه مقدار خواهد بود، دشوار است اما به عنوان یک فرض قابل قبول می‌توان نرخ دلار ۲۸۵،۰۰۰ ریال که مسئولان ذی‌ربط مطرح کرده‌اند را

۱. آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۴۰۱/۱۳۱۳۴۲۸ مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۸ در پاسخ به نامه ۱۵۳۰۴/۱۳۲۰۰/۱۳۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۶ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۲. آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۴۰۱/۱۳۱۳۴۲۸ مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۸ در پاسخ به نامه ۱۵۳۰۴/۱۳۲۰۰/۱۳۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۶ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۳. از مقایسه میزان واردات در نه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۰ (۳۷،۰۸۱ میلیون دلار) با میزان واردات در نه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱ (۴۲،۶۰۹ میلیون دلار) و ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰ (۵۳،۰۱۳ میلیون دلار) به رقم (۶۰،۹۱۶ میلیون دلار) به عنوان پیش‌بینی ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۱ می‌رسیم.

۴. «۱- نرخ ارز محاسبه ارزش گمرکی کالاهای وارداتی در همه موارد از جمله محاسبه حقوق ورودی، براساس برابری نرخ ارز اعلام شده بانک مرکزی نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. اس) در روز اظهار و طبق ماده (۱۴) قانون امور گمرکی می‌باشد

جدول ۷. برآورد میزان درآمدهای ناحیه مالیات بر واردات در سال ۱۴۰۲

ردیف	نوع کالا	متوسط نرخ تعرفه	نرخ ارزش مبنای حقوق ورودی (ریال)	ارزش واردات (میلیارد دلار)	درآمد دولت از ناحیه مالیات بر واردات (میلیارد ریال)
۱	کالاهای اساسی، دارو	۱	۲۸۵,۰۰۰	۱۲	۳۴,۲۰۰
۲	خودرو	۳۵	۲۸۵,۰۰۰	۲	۱۹۹,۵۰۰
سایر کالاها به جز خودرو و کالاهای اساسی و دارو					
	۶			۳۴	۵۸۱,۴۰۰
	۲۸۵,۰۰۰				
	مجموع			۴۸	۸۱۵,۱۰۰

مأخذ: محاسبات محقق.

مطابق با ارقام جدول فوق، واردات ۱۲ میلیارد دلاری کالاهای اساسی و دارو با نرخ حقوق ورودی ۱ درصد، ۲ میلیارد دلاری خودرو با نرخ حقوق ورودی ۳۵ درصد به علاوه پیش‌بینی واردات ۳۴ میلیارد دلاری برای سایر کالاها با نرخ حقوق ورودی ۶ درصد (به‌طور میانگین) و نرخ ارز ۲۸۵,۰۰۰ ریالی جهت محاسبه حقوق ورودی برای کلیه کالاها می‌تواند درآمدی معادل ۸۱۵,۱۰۰ میلیارد ریال جهت مالیات بر واردات در سال آتی را محقق سازد که با رقم مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ اختلافی حدود ۴۸۲,۰۰۰ میلیارد ریال دارد.

جمع‌بندی

طبق بررسی‌های کارشناسی و با در نظر گرفتن واردات ۴۸ میلیارد دلاری کلیه کالاها (که بیش برآورد کمتری نسبت به رقم ۵۸ میلیارد دلاری مفروض در لایحه بودجه داشته و با واقعیات آشکار شده سال‌های قبل اقتصاد در حوزه واردات منطبق‌تر است) و نیز لحاظ نرخ ۲۸۵,۰۰۰ ریال برای نرخ ارزش مبنای محاسبه حقوق ورودی کلیه کالاها (البته ممکن است نرخ سامانه ای.تی.اس مبنای قرار گیرد که عدد مشخصی را نمی‌توان برای آن در نظر گرفت)، حدود ۷۱ درصد (۸۱/۵ هزار میلیارد تومان) از درآمد مدنظر دولت در لایحه بودجه از ناحیه مالیات بر واردات (۱۲۹/۷ هزار میلیارد تومان) تحقق می‌یابد. به عبارت دیگر، با در نظر گرفتن فروضی از جمله واردات ۱۲ میلیارد دلاری کالاهای اساسی و دارو با نرخ حقوق ورودی ۱ درصد، ۲ میلیارد دلاری خودرو با نرخ حقوق ورودی ۳۵ درصد به علاوه پیش‌بینی واردات ۳۴ میلیارد دلاری برای سایر کالاها با نرخ حقوق ورودی ۶ درصد (به‌طور میانگین) و نرخ ارز ۲۸۵,۰۰۰ ریالی جهت محاسبه حقوق ورودی برای کلیه کالاها، رقم قابل تحقق در سال ۱۴۰۲ از ناحیه مالیات بر واردات کلیه کالاها حدود ۸۱/۵ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی می‌شود. این رقم محاسبه شده برای درآمد حاصل از مالیات بر واردات نسبت به رقم مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

بر اساس اعداد مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ جمع کل درآمد (عمومی و اختصاصی) در نظر گرفته شده برای مالیات بر واردات ۱۲۹/۷ هزار میلیارد تومان درج شده که با بررسی فروض «الف» و «ب» این گزارش و با اتکا به واقعیت‌های موجود، می‌تواند یک جمع‌بندی دقیق‌تر از درآمد قابل تحقق از ناحیه مالیات بر واردات برای سال ۱۴۰۲ ارائه کرد.

با توجه به مواردی از جمله: عدم اجرای حکم قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مبنی بر اصلاح نرخ ارزش مبنای محاسبه حقوق ورودی تا سه‌ماهه نخست سال جاری، کاهش نرخ حقوق گمرکی کالاهای اساسی دارو، تجهیزات پزشکی، نهاده‌های کشاورزی و دامی از ۴۰٪ به ۱۰٪ در کنار اصلاح و تقلیل طبقات سود بازرگانی اکثر کالاها به‌موجب مصوبه هیئت وزیران، ممنوعیت واردات بیش از ۲۱۵۰ قلم کالاهای گروه ۴ و ۲۷ (کالاهای لوکس) که غالباً دارای مأخذ تعرفه‌ای بالایی می‌باشند، ابلاغ قانون الحاق یک جزء به بند (ه) تبصره ۷ قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مبنی بر تقلیل نرخ حقوق گمرکی مواد اولیه و واسطه‌های اجزاء و قطعات به ۱٪ و... که جزء مهم‌ترین دلایل عملکرد پایین مالیات بر واردات در سال جاری بوده‌اند، به نظر می‌رسد ارقام در نظر گرفته شده برای لایحه بودجه ۱۴۰۲ دارای بیش برآوردی باشد.

کل کشور (۱۲۹/۷ هزار میلیارد تومان) کسری یا اختلافی حدود ۴۸ هزار میلیارد تومان دارد. شایان توجه است که هرگونه افزایش در رقم لایحه می تواند منجر به بروز عدم تحقق درآمدهای بودجه در سال ۱۴۰۲ شود، مگر اینکه محل این افزایش از طریق رفع ممنوعیت واردات برخی کالاها و یا هر روش دیگری حاصل شود.

در نهایت باتوجه به اینکه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حکم جزء (۱) بند (ه) تبصره (۷) قانون بودجه سال ۱۴۰۱ در خصوص نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی حذف شده است پیشنهاد می گردد در راستای شفافیت درآمدهای گمرکی کشور متن زیر به لایحه الحاق گردد:

الحاق یک بند به تبصره «۷» لایحه - در سال ۱۴۰۲، نرخ ارز محاسبه ارزش گمرکی کالاهای وارداتی در همه موارد از جمله محاسبه حقوق ورودی، براساس برابری نرخ ارز اعلام شده بانک مرکزی (نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. اس)) در روز اظهار و طبق ماده (۱۴) قانون امور گمرکی خواهد بود.

